

ERGENLERDE İNTERNET BAĞIMLILIĞININ ÖZ-YETERLİĞE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Investigation of the Effect of Internet Addiction on Self-Efficacy in Adolescents

Esmâ PINARBAŞI ERKİŞİ¹ Mehmet SAĞLAM²
¹Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, Malatya
²İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Malatya

Geliş Tarihi / Received: 03.04.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 10.04.2020

Yayın Tarihi / Published: 26.04.2020

ÖZ

Bu araştırma, ergenlerde internet bağımlılığının öz-yeterliğe etkisinin incelenmesi amacıyla planlanmıştır. Araştırma 10.05.2018-08.06.2018 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 15-18 yaş aralığındaki 202 ergen oluşturmaktadır. Veri toplanmasında, Kişisel Bilgi Formu, Çocuklar İçin Öz-yeterlik Ölçeği ve İnternet Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler, frekans ve yüzde dağılımı, Kolmogorov-Smirnov testi, Shapiro-Wilks testi, Anova testi, Tukey testi, Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis testi, ve korelasyon analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin %63,4'ü kız, %36,6'sının erkek, %57,4'ünün evinde internet varken, %42,6'sının evinde internet olmadığı, %68,3'ünün akıllı telefonu olduğunu %31,7'sinin ise olmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin okul türü, cinsiyeti, yaşları, devam ettikleri okul, internet bulunma durumu, akıllı telefona sahip olma, kendisine ait bir bilgisayar bulunma, Facebook hesabı olup olmama durumları ile öz-yeterlik ve öz-yeterliğin akademik, sosyal ve duygusal alt boyut ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Öğrencilerin cinsiyeti ve Twitter hesabı olanlar ve olmayanlar ile duygusal puanı arasında, Instagram hesabı olanlar ile olmayanlar arasında sosyal alt boyut arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. İnternet bağımlılığı ile öz-yeterlik arasında istatistiksel olarak bir ilişki saptanmazken, internet bağımlılığı ile kontrol kaybı ve daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt boyutları arasında pozitif yönlü ve çok kuvvetli bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Ergen, öz-yeterlik, internet bağımlılığı

ABSTRACT

This study was planned to investigate the effect of internet addiction on self-efficacy in adolescents. This research was conducted between the dates of 10.05.2018 and 08.06.2018. The sample of the study consists of 202 adolescents and their ages ranged between 15 and 18. Personal data form, Self-Efficacy Scale for Children and Internet Addiction Scale were used in the data collection. The data analysis includes frequency and percentage distribution, Kolmogorov-Smirnov test, Shapiro-Wilks test, Anova test, Tukey test, Mann-Whitney U test, Kruskal-Wallis test, and correlation analysis. While 63.4% of the students were female, 36.6% were male, 57.4% had internet at home, 42.6% did not have internet at home and 68.3% had smartphones. Students' school type, gender, age, the school they attend, whether they have internet, whether they have a smartphone, whether they have their own computer, whether they have a Facebook account, and the academic, social and emotional subscale scores of self-efficacy and self-efficacy There was no statistically significant difference between the two variables. A statistically significant difference was found between the gender and emotional scores of the students who have Twitter account and do not have Twitter account, and the social sub-dimension between those with and without Instagram accounts. There was no statistically significant relationship between Internet addiction and self-efficacy. It was found that there was a positive and very strong relationship between Internet addiction and loss of control and desire to stay online, negativity in social relations.

Keywords: Adolescent, self-efficacy, internet addiction

GİRİŞ

Ergenlik dönemi, bireyin psikososyal açıdan olgunlaşmaya, cinsel kimliğini kazanmaya başladığı, fiziksel olarak da büyüyerek çocukluktan erişkinliğe geçtiği dönemdir. Bu dönemde birey üzerinde toplumsal etkiler daha fazla hissedilir (Parlaz, Tekgül, Karademirci ve Öngel, 2012). Genel olarak 12-13 yaşlarından başlayıp 21-22 yaşına kadar devam ettiği belirtilen ergenlik döneminde fiziksel gelişimin hızlandığı ve özellikle birincil ve ikincil cinsiyet organlarında değişimin somut olarak görüldüğü ifade edilmektedir (Koç, 2004).

Ergenlik döneminde birey, sosyal hayatındaki değişimlere bağlı olarak geleceği hakkında planlar yapmaya başlamaktadır. Kendine göre gelecek hedefleri koyarak bu hedeflere ulaşmak için yapması gerekenleri düşünmektedir (Avcı, 2016). Çünkü bu dönem bireyin toplumun içerisine karışmaya başladığı dönemdir. Çocukluk döneminde almadığı sorumlulukları bu dönemde almaya başlar, bu ani değişim birçok ergende ruhsal sorunların baş göstermesine sebep olabilmektedir (Eskin, Ertekin, Harlak & Dereboy, 2008). Bu açıdan bakıldığında çocukluktan yetişkinliğe geçilen bu dönemde ergende görülen ruhsal problemler arasında stres, kaygı ve bunlara bağlı olarak depresyon durumu sayılabilmekte fakat bu problemler her ergende yoğun bir şekilde yaşanmayabilir ve bu dönemi daha rahat geçiren ergenler de olabilmektedir (Çankaya & Medyan, 2018). Bu farklı ruh hallerinin başladığı ilk ergenlik dönemlerinde karmaşık duygular hâkim olmaktadır. Bir yandan güven duygusu yaşanırken diğer yandan güvensizlik, umut ve umutsuzluk duyguları hep bir arada yaşanmaktadır (Göksu, 2011). Bütün bu duygular örüntüsü ergenin kendi benliğini bulmasını, kendisine bir kimlik oluşturmasını sağlamaktadır. Kimlik oluşumu sağlıklı ilerleyen ergen hayata daha kararlı bakmakta, çevresi ile olan iletişimi, kendini kontrol etmesi diğer ergenlere göre daha üst seviyede olmaktadır (Güven & Gürçay, 2009).

Ergenlik döneminde yaşanan sorunların atlatılmasında ergenin çevresinin özellikle de ailesinin işlevi çok önemlidir (Şahin & Özçelik, 2016). Ergen, ailesinin ve çevresinin kendisine güvendiğini ve onların yanında olduklarını hissettikçe yeni oluşan toplumsal rolüne daha iyi hazırlanmaktadır. Ailesinin ve çevresinin desteğini ve güvenini hissedemeyen ergen, rol karmaşası yaşayarak yeni hayatına adapte olmakta zorlanmaktadır (Ertem & Yazıcı, 2006). Ergenlik döneminin sonuna doğru ergende, bağımsızlaşma ve aileden kopuş, bunalım ve çelişkilerde azalma, olgunlaşma, istikrar, bireysel seçimler, ilgi ve yeteneklerin daha gerçekçi tanınması, sağlıklı kararların alınması, sağlıklı iletişim, uyum ve denge, daha geniş ve hoşgörülü düşünme, yaşam ve değer yargılarının yerleşmesi, kimlik duygusunun gelişmesi,

gerçekçi bir kimliğin oluşması gibi ergeni bundan sonraki hayatına hazırlayan düşünceler yerleşmeye başlamaktadır (Gürsu, 2011).

Ergenlik dönemi ile birlikte hayatta değişiklikler olmaya başlayan birey, yeni haliyle bir şeye tutunma ona bağlanma gereksinimi duyar. Bu dönemde ergene karşı davranışlar, onun bu bağlanma ihtiyacının karşılanmasında belirleyici olacaktır (Özüdoğru Erdoğan, 2014). Özellikle ergenin ailesinin onu yetiştirmesi sırasındaki tutumu ergenin bu hassas döneminde onun kendisine zararlı olabilecek bağımlılık durumu yaşamasına engel olabilecektir (Bayhan & Işıtan, 2010). Ailesini ve çevresini örnek alan ergen, onların davranışlarını görerek kendi davranışlarını şekillendirmektedir. Bu sebeple, ergende bağımlılık tutumunun gelişmesi halinde, ona sözel ikazlar yerine örnek olabilecek davranışlar gösterilmesi önemlidir. Ergenin çatışmalı bir ortamda olması, onun da gelecek yaşantısında benzer tutumlara girmesine sebep olmaktadır (Tamur Gürol & Ögel, 2018). Ergenlik döneminde yaşanan farklı bağımlılıklar görülmekle birlikte bu bağımlılıklardan en yaygın olanlardan birisi internet bağımlılığıdır.

İnternet kullanımı ve yaygınlığı teknolojideki gelişmelere paralel olarak artmıştır. İnternetin en önde gelen kullanım amacı, bilgi edinmektir. Ayrıca, internet insanların aralarında iletişim kurmalarını ve yaptıkları ticari işlemleri takip etmelerini sağlamaktadır (Yılmazsoy & Kahraman, 2017). Günlük hayatın olmazsa olmazı haline gelen internet, fazla kullanılması durumunda da insanlarda bağımlılık haline gelmektedir (Turanalp, 2016). İnternetin bir bağımlılık haline gelmesi konusunda en riskli grup ergenlerdir. Sürekli yeni bir şeyler öğrenen ve hayatının bundan sonrasını planlayan ergen, internette dünyaya ulaşabilmekte ve kendisi için sunulan popüler uygulamaları kullanarak zamanını geçirmektedir. Bu yaş grubundakiler henüz tam olarak toplumsal rollerine girememiş ve olgunluğa ulaşamamış durumdadırlar. Bu da ergenleri internet bağımlılığına sürüklemektedir (Esen, 2010).

Öz-yeterlik, yapılmak istenen bir işin planlanarak, bu plan dâhilinde yapılabileceklerin farkında olunması, başarmak istenenlerin zorlukları karşısında neler kazanılacağına bilinmesi ve bunlara bağlı olarak oluşturulan hedefe doğru yürürken oluşan bireysel güdüleme düzeyini içermektedir (Dilekmen & Ada, 2005). Bireyde oluşan güçlü bir öz-yeterlik durumu, konulan hedefe ulaşmak için en önemli teşviklerden biri ve kişisel becerileri arttırmada en önemli katkı aracıdır (Yıldırım & İlhan, 2010). Günlük yaşamda olmazsa olmaz durumunda olan internet kullanımı, normal kullanım seviyesinin üstüne çıkması ve bir bağımlılık haline gelmesi durumunda ergenin öz-yeterlik durumuna negatif etkide bulunabilir (Balcı & Gülnar, 2009).

Araştırmanın amacı: Bu çalışmada ergenlerin demografik özelliklerine göre internet bağımlılığı ve öz-yeterliklerinin belirlenmesi ve internet bağımlılığının öz-yeterliğe etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları: Bu araştırma Malatya İli Battalgazi İlçesi'ne bağlı liselerde öğrenim gören lise 1, 2 ve 3. sınıf öğrencilerini temsil eden bir örneklem ile sınırlıdır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma ergenlerde internet bağımlılığı ile öz-yeterlik arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmış tanımlayıcı bir çalışmadır.

Araştırmanın Örnekleme

İnternet bağımlılığının 15-18 yaş aralığındaki ergenlerin öz-yeterlik becerilerine etkisinin incelenmesi amacıyla tanımlayıcı türde yapılan bu araştırmanın evrenini Malatya İli Battalgazi ilçesinde bulunan Anadolu Liseleri (Anadolu ve Anadolu İmam Hatip Liseleri) oluşturmaktadır. MEB e-okul verilerine göre 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Battalgazi ilçesindeki lise öğrencilerinin yaklaşık % 98'inin Anadolu türündeki liselerde eğitimlerine devam ettiği belirlenmiştir. Bu kapsamda örneklem büyüklüğü 0,95 güven aralığında, %5 yanılma düzeyinde ve %80 evreni temsil etme gücü ile yapılan hesaplamalarda en az 163 olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda 219 lise öğrencisine ulaşılmış ve veri toplama araçlarını eksiksiz dolduran 15-18 yaş aralığındaki 202 lise öğrencisine ulaşılmıştır. Lise son sınıf öğrencilerin sınav kaygısının veri toplama sürecini olumsuz etkileyebileceği dikkate alınarak lise 1, 2 ve 3. sınıf öğrencileri çalışmaya dâhil edilmiştir. Örneklemin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda bir evrenin temsilci bir örneği yerine, amaçlı olarak bir ya da birkaç alt kesiminin örnek olarak alındığı bu yöntemde evrenin soruna en uygun bir kesimini seçmek amaçlanır (Sencer, 1989). Araştırmaya ait veriler 2018-2019 eğitim-öğretim yılı içerisinde toplanmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler alınan etik kurul onayı (2018/7-14) ve MEB izninden sonra 10.05.2018-08.06.2018 tarihleri arasında toplanmıştır.

Araştırmanın Değişkenleri

Yapılan bu araştırmanın bağımsız değişkenleri; 1. internet bağımlılığı seviyesi, 2. kontrol kaybı seviyesi, 3. aşırı online olma istek seviyesi, 4. sosyal ilişkilerde olumsuzluk seviyesidir. Bağımlı değişkenleri ise; 15-18 yaş aralığındaki ergenlerin 1. öz-yeterlik seviyesi, 2. akademik öz-yeterlik seviyesi, 3. sosyal öz-yeterlik seviyesi, 4. duygusal öz-yeterlik seviyesidir.

Veri Toplama Araçları

Çalışma kapsamında verilerinin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, Çocuklar İçin Öz-yeterlik Ölçeği (Kartopu, 2016) ve İnternet Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır (Ertürk, 2015).

Kişisel Bilgi Formu

Araştırma örneklemini oluşturan ergenlerle ilgili bilgileri derlemek amacıyla oluşturulan Kişisel Bilgi Formunda, çocukların yaş, cinsiyet, okul türü, eğitim seviyesi gibi demografik özellikleri ve akıllı telefon, bilgisayar/tablet ve internet kullanım durumları ile sahip oldukları sosyal medya hesapları hakkında bilgileri belirlemeye yönelik kişisel bilgileri içeren sorular yer almaktadır.

Çocuklar İçin Öz-yeterlik Ölçeği

Muris tarafından 2011’de geliştirilen Çocuklar İçin Öz-yeterlik Ölçeği 14-17 yaş aralığındaki ergenlerde sosyal öz-yeterlik, akademik öz-yeterlik ve duygusal öz-yeterliklerini ölçmek için oluşturulmuş bir ölçme aracıdır. Üç alt boyuttan oluşan ölçeğin ilk alt boyutu sosyal öz-yeterliği, ikinci alt boyutu akademik öz-yeterliği, üçüncü ve son alt boyutu ise duygusal öz-yeterliği ölçmektedir. Alt boyutları yedişer olmak üzere toplam 21 maddeden oluşmaktadır. Beşli Likert Tipi olarak hazırlanan ölçek “1 hiç ve 5 çok iyi” olacak şekilde puanlanmaktadır. Ölçekte en yüksek 105, en düşük ise 21 puan alınmaktadır. Puanların yüksekliği öz-yeterlik düzeyinin yüksek olduğuna düşüklüğü ise ergenin öz-yeterlik düzeyinin düşük olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı her bir alt boyut için sırasıyla 0.82, 0.84, 0.86 ve genel öz-yeterlik için .90 olarak belirtilmiştir (Kartopu, 2016).

İnternet Bağımlılığı Ölçeği

Hahn ve Jerusalem tarafından bireylerin internet bağımlılık düzeylerini ölçmeye yönelik tasarlanan İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin Türkçe uyarlaması Şahin ve Korkmaz tarafından yapılmıştır (Ertürk, 2015). İnternet Bağımlılığı Ölçeği beşli likert tipi bir ölçek olup üç faktör altında toplanabilen 19 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanların yüksekliği bağımlılık düzeyinin yükseldiğini öngörmektedir. Ölçek "kontrol kaybı", "daha fazla online kalma isteği" ve "sosyal ilişkilerde olumsuzluk" alt boyutlarından oluşmaktadır. Yapılan açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ölçeğin geçerliği test edilmiş ve ayırt edicilik güçleri hesaplanan her bir maddenin ayırt edici nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin

güvenirliliğini belirlemek üzere iç tutarlılık düzeyi hesaplanmış ve ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.858 olarak belirlenmiştir (Ertürk, 2015).

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler istatistiksel olarak analiz işleminde; ölçeğin güvenirlik analizi için Cronbach's Alpha analizi ve Kolmogorov-Smirnov testi aracılığı ile de normallik testi yapılmıştır. Veri setinin normalliğine ilişkin önemli bir veri kaynağı olan tabloyu yorumlarken özellikle "n" sayısının 30 ve üzeri olduğu araştırmalarda "Kolmogorov-Smirnov" test sonucuna bakılması gerektiği önerilmektedir. Verilerin normal dağılım göstermesi halinde iki grup arasındaki farkı saptamak için t-testi kullanılmıştır. t-testi, sürekli bir değişken üzerinde iki grubun aldığı değerlerin karşılaştırılmasında veya aralarında ilişki olmayan değişken ortalamalarının farkları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için kullanılmaktadır (Seçer, 2017). İlişkisiz üç ya da daha fazla düzeyi bulunan bir bağımsız değişkenin, sürekli bir bağımlı değişken üzerindeki etkisini belirlemek için ise ANOVA testi kullanılmıştır. ANOVA tablosunda bulunan değerler için farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey testi, normal dağılım göstermeyen verilerde ise; iki grup arasında Mann-Whitney U testi, ilişkisiz iki örneklemden elde edilen puanların birbirinden anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için kullanılmıştır (Seçer, 2017). İki'den fazla grup arasında ise Kruskal-Wallis Test; ilişkisiz üç ya da daha fazla örneklem grubunun bir sürekli değişken açısından anlamlı farklılaşma gösterip göstermediğini test edilmesinde tercih edilmiştir (Seçer, 2017). Verilerin istatistiksel analizi yanında tanımlayıcı istatistiksel veriler olan aritmetik ortalama ve standart sapmaya da yer verilmiştir. İki ya da daha fazla değişken arasında ilişki olup olmadığını belirlemek ve eğer ilişki varsa, bu ilişkinin yönünü ve ilişki düzeyini göstermek amacıyla korelasyon analizi kullanılmıştır. İstatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alınmıştır.

Ölçeklerin Güvenirlik Analizi

Ölçeğin güvenirliğini hesaplamak için elde edilen veriler üzerinde Cronbach's Alpha analizi yapılmıştır. İç tutarlılığın belirlenmesinde sıklıkla başvurulan bir güvenirlik yöntemi olan bu analizde amaç, ölçekte yer alan maddelerin birbiriyle uyum düzeylerini ortaya çıkarmaktır (Seçer, 2017). Toplam 19 maddeden ve 3 alt boyuttan (kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk) oluşan internet bağımlılığı ölçeği ve toplam 21 maddeden ve 3 alt boyuttan (akademik, sosyal ve duygusal) oluşan öz-yeterlik ölçeğinin güvenirlik analizi Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Ölçeklerin güvenirlik analizi sonuçları

Ölçek	Alt boyut	Madde sayısı	Cronbach Alpha
İnternet bağımlılığı	Kontrol kaybı	7	,863
	Daha fazla online kalma isteği	4	,872
	Sosyal ilişkilerde olumsuzluk	8	,887
	Toplam	19	,937
Öz-yeterlik	Akademik	7	,776
	Sosyal	7	,757
	Duygusal	7	,753
	Toplam	21	,859

Tablo 1 incelendiğinde her iki ölçekten de elde edilen verilerin yüksek bir iç tutarlılık gösterdiği tespit edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmadan elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlar ve bu sonuçların alan yazındaki çalışmalar ışığında tartışması aşağıda sunulmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin demografik ve bazı sosyal özellikleri frekans ve yüzde dağılımları halinde Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya katılan ergenlere ilişkin bazı tanımlayıcı özelliklerin dağılımı (n=202)

		n	%
Cinsiyet	Kız	128	63,4
	Erkek	74	36,6
Yaş	15	66	32,7
	16	76	37,6
	17	60	29,7
Devam edilen okul seviyesi	Lise 1	85	42,1
	Lise 2	55	27,2
	Lise 3	62	30,7
Evde internet	Var	116	57,4
	Yok	86	42,6
Akıllı telefon	Var	138	68,3
	Yok	64	31,7
Evde bilgisayar	Var	125	61,9
	Yok	77	38,1
Facebook	Var	81	40,1
	Yok	121	59,9
Instagram	Var	138	68,3
	Yok	64	31,7
Twitter	Var	38	18,8
	Yok	164	81,2
Diğer	Var	50	24,8
	Yok	152	75,2
İnternet/bilgisayar/tablet/akıllı telefon kullanım sıklığı	Hiç	9	4,5
	Çok az	29	14,4
	Biraz	88	43,6
	Fazla	57	28,2
	Çok fazla	19	9,4

Tablo 2 incelendiğinde; ergenlerin %63,4'ü kız, %36,6'sı ise erkek olduğu, %32,7'sinin 15 yaşında, %37,6'sının 16 yaşında ve %29,7'sinin ise 17 yaşında olduğu belirlenmiştir. Devam edilen okul seviyesi incelendiğinde ergenlerin %42,1'i lise 1, %27,2'si lise 2 ve %30,7'si ise lise 3. sınıfa devam etmekte oldukları belirlenmiştir. Araştırmaya katılan ergenlerin %57,4'ünün evinde internet bulunduğu, %68,3'ünün akıllı telefonun olduğunu, %61,9'unun evlerinde kendilerinin de kullandıkları bir bilgisayarlarının olduğunu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan ergenlerin %40,1'inin Facebook, %68,3'inin İnstagram, %18,8'inin Twitter ve %24,8'inin ise diğer sosyal medya hesaplarını kullandıkları belirlenmiştir. Araştırmaya katılan ergenlerin dijital araçları kullanım sıklıkları incelendiğinde ise %4,5'inin hiç, %14,4'ünün çok az, %43,6'sının biraz, %28,2'sinin fazla ve %9,4'ünün çok fazla kullandığını ifade ettiği belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında ergenlerde internet bağımlılığı ile öz-yeterlik arasında ilişki olup olmadığını belirlemek ve eğer ilişki varsa, bu ilişkinin yönünü ve ilişki düzeyini göstermek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonucunda elde edilen r değerinin 0,10 ile 0,29 arasında olması düşük, 0,30 ile 0,49 arasındaki değerlerin orta ve 0,50 ile 1,0 arasındaki ilişkinin ise değerlerin yüksek düzeyde bir ilişkiye işaret ettiği belirtmektedir (Seçer, 2017).

Araştırma kapsamında ergenlerin öz-yeterlik ölçeği ve ölçeğin akademik, sosyal ve duygusal alt boyutları ile internet bağımlılığı ölçeği ve ölçeğin kontrol kaybı, daha fazla kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt boyutları arasındaki ilişki düzeyini ve yönünü belirlemek amacı için yapılan korelasyon analizi sonuçları Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3. Öz-yeterlik ölçeği ve alt boyutları ile internet bağımlılığı ölçeği ve alt boyutları arasındaki korelasyon analizi sonuçları

		Öz-yeterlik	Akademik	Sosyal	Duygusal
İnternet bağımlılığı	r	-,021	-,124	,050	,017
	p	,771	,079	,482	807
	N	202	202	202	202
Kontrol Kaybı	r	,013	-,087	,112	-,002
	p	,859	,217	,113	,979
	N	202	202	202	202
Daha fazla online kalma isteği	r	,034	-,102	,143*	,032
	p	,630	,148	,043	,565
	N	202	202	202	202
Sosyal ilişkilerde olumsuzluk	r	-,083	-,140*	-,086	,021
	p	,239	,047	,226	,763
	N	202	202	202	202

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tablo 3 incelendiğinde; internet bağımlılığı ile öz-yeterlik arasında, internet bağımlılığı ile öz-yeterlik ölçeğinin akademik, sosyal, duygusal ve kontrol kaybı alt boyutu ile öz-yeterlik

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>,05$). İnternet bağımlılığının kontrol kaybı alt boyutu ile öz-yeterliğin akademik, sosyal ve duygusal alt boyutu arasında istatistiksel olarak bir ilişki saptanmamıştır ($p>,05$).

İnternet bağımlılığı ölçeğinin daha fazla online kalma isteği alt boyutu ile öz-yeterlik arasında, internet bağımlılığı ölçeğinin daha fazla online kalma isteği alt boyutu ile öz-yeterlik ölçeğinin akademik alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>,05$).

İnternet bağımlılığı ölçeğinin daha fazla online kalma isteği alt boyutu ile öz-yeterlik ölçeğinin sosyal alt boyutu arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<,05$).

İnternet bağımlılığı ölçeğinin daha fazla online kalma isteği alt boyutu ile öz-yeterlik ölçeğinin duygusal alt boyutu arasında, internet bağımlılığı ölçeğinin sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt boyutu ile öz-yeterlik arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>,05$).

İnternet bağımlılığı ölçeğinin sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt boyutu ile öz-yeterlik ölçeğinin akademik alt boyutu arasında istatistiksel olarak negatif yönlü ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<,05$). İnternet bağımlılığı ölçeğinin sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt boyutu ile öz-yeterlik ölçeğinin sosyal ve duygusal alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>,05$).

Araştırmaya katılan ergenlerin internet bağımlılık ölçeğinin ve ölçeğin üç alt boyutuna ait minimum, maksimum, aritmetik ortalama ve standart sapmaları değerleri Tablo 4’de verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş ve okul seviyesine göre internet bağımlılığı ve alt boyutları arasında farklılığın saptanması için Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis Testi ile istatistiksel analiz işlemi yapılmış ve elde edilen veriler Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. Cinsiyete, yaş ve devam edilen okul seviyesine göre internet bağımlılığı ölçeğinin istatistiksel analiz sonuçları

	Cinsiyet		Yaş		Okul Seviyesi	
	Kız:128		15 yaş:66		Lise1:85	
	Erkek:74		16 yaş:76		Lise2:55	
			17 yaş: 60		Lise3:62	
	<i>Mann-Whitney U Testi</i>		<i>Kruskal-Wallis Testi</i>		<i>Kruskal-Wallis Testi</i>	
	U	P	X²	P	X²	P
Kontrol kaybı	4541,500	,626	4,309	,116	2,436	,296
Daha fazla online kalma isteği	4491,000	,537	3,110	,211	1,491	,475
Sosyal ilişkilerde	3771,000	,015*	2,565	,277	,814	,666

olumsuzluk						
İnternet bağımlılığı	4374,500	,366	4,233	,120	1,530	,465

*p<0,05

Tablo 4 incelendiğinde; öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre internet bağımlılığı, kontrol kaybı ve daha fazla online kalma isteği aritmetik ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Öğrencilerin cinsiyete göre sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U=3771,000; p<0,05). Erkek öğrencilerin sosyal ilişkilerde olumsuzluk aritmetik ortalaması, kızların aritmetik ortalamasına göre daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin yaş değişkenine göre internet bağımlılığının ve alt boyutları arasındaki farklılığın saptanması için Kruskal-Wallis testi analizi yapılmış ve ergenlerin yaşlarına göre internet bağımlılığı, kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan ergenlerin devam ettikleri okul seviyesine göre internet bağımlılığının ve alt boyutları arasında farklılığın saptanması için Kruskal-Wallis testi analizi yapılmış ve ergenlerin devam ettikleri okul seviyesine göre internet bağımlılığı, kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin evlerinde internet ve bilgisayar bulunma durumu ve akıllı telefon sahibi olma durumlarına göre internet bağımlılığının ve alt boyutları arasında farklılığın saptanması için Mann-Whitney U testi analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Evde internet, akıllı telefon ve bilgisayar olup olmama durumuna göre internet bağımlılığı ölçeği Mann-Whitney U testi sonuçları

	Evde İnternet		Akıllı Telefon		Evde Bilgisayar	
	Var:116		Var:116		Var:125	
	Yok:86		Yok:86		Yok:77	
	<i>Mann-Whitney U Testi</i>		<i>Mann-Whitney U Testi</i>		<i>Mann-Whitney U Testi</i>	
	U	P	U	P	U	P
Kontrol kaybı	3331,500	,000*	3186,50	,001*	3471,500	,001*
Daha fazla online kalma isteği	3781,000	,003*	3666,00	,051	3894,500	,022*
Sosyal ilişkilerde olumsuzluk	3849,000	,005*	3719,50	,068	3862,500	,017*
İnternet bağımlılığı	3401,000	,000*	3378,00	,007*	3582,500	,002*

*p<0,05

Tablo 5 incelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin evlerinde internet olup olmama durumuna göre kontrol kaybı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=3331,500;p<0,05$). Evlerinde internet olanların kontrol kaybı puanları aritmetik ortalaması, olmayanların aritmetik ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Ergenlerin evlerinde internet olup olmama durumuna göre daha fazla online kalma isteği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=3781,000; p<0,05$). Evlerinde internet olanların daha fazla online kalma isteği puanlarının aritmetik ortalaması olmayanların aritmetik ortalamasından daha fazladır. Ergenlerin evlerinde internet olup olmama durumuna göre sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=3489,000;p<0,05$). Evlerinde internet olanların sosyal ilişkilerde olumsuzluk aritmetik ortalaması olmayanların aritmetik ortalamasından daha fazladır. Araştırmaya katılan ergenlerin evlerinde internet olup olmama durumuna göre internet bağımlılığı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=3401,000;p<0,05$). Evlerinde internet olan ergenlerin internet bağımlılığının aritmetik ortalaması, olmayanların aritmetik ortalamasından daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Ergenlerin akıllı telefon olup olmama durumuna göre daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Akıllı telefon sahibi olanların kontrol kaybı puanı ile olmayanların kontrol kaybı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=3186,500;p<0,05$). Akıllı telefon sahibi olanların internet bağımlılığı puanı ile olmayanların internet bağımlılığı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=3378,000;p<0,05$).

Araştırmaya katılan ergenlerin evlerinde bilgisayar olanların kontrol kaybı puanı ile olmayanların kontrol kaybı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=3471,500;p<0,05$). Ergenlerin evlerinde bilgisayar olanların daha fazla online kalma puanı ile olmayanların daha fazla online kalma puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=3894,500;p<0,05$). Ergenlerin, evlerinde bilgisayar olanların sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanı ile olmayanların sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=3862,500;p<0,05$). Ergenlerin, evlerinde bilgisayar olanların internet bağımlılığı puanı ile olmayanların internet bağımlılığı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=3582,500;p<0,05$).

Araştırmaya katılan ergenlerin Facebook, Instagram, Twitter ve diğer sosyal medya hesabının olup olmama durumuna göre internet bağımlılığının ve alt boyutları arasında farklılığın saptanması için yapılan Mann-Whitney U testi analizi sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Sosyal medya hesabı olma durumuna göre internet bağımlılığı ölçeğinin Mann-Whitney U testi sonuçları

	Facebook		İnstagram		Twitter		Diğer Sos. Med.	
	Var		Var		Var		Var	
	Yok		Yok		Yok		Yok	
	U	P	U	P	U	P	U	P
Kontrol kaybı	4327,000	,158	3215,000	,002*	2322,500	,014*	3375,500	,236
Daha fazla online kalma isteği	4389,500	,206	3465,500	,013*	2510,500	,060	2948,000	,017*
Sosyal ilişkilerde olumsuzluk	4227,000	,094	3617,500	,036*	2258,000	,007*	3131,500	,059
İnternet bağımlılığı	4315,500	,151	3270,000	,003*	2275,000	,010*	3102,500	,052

*p<0,05;

Tablo 6 incelendiğinde; Facebook hesabı olanlar ile olmayanlar arasında internet bağımlılığı, kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Araştırmaya katılan ergenlerin Instagram hesabı olanların kontrol kaybı puanı ile olmayanların kontrol kaybı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U=3215,000;p<0,05). Öğrencilerin instagram hesabı olanların daha fazla online kalma puanı ile olmayanların daha fazla online kalma puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U=3465,500; p<0,05). Öğrencilerin instagram hesabı olanların sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanı ile olmayanların sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U=3617,500;p<0,05). Öğrencilerin instagram hesabı olanların internet bağımlılığı puanı ile olmayanların internet bağımlılığı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U=3270,000;p<0,05).

Araştırmaya katılan ergenlerin Twitter hesabı olanların kontrol kaybı puanı ile olmayanların kontrol kaybı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U=2322,500;p<0,05). Öğrencilerin Twitter hesabı olanların daha fazla online kalma puanı ile olmayanların daha fazla online kalma puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (U=2510,500;p>0,05). Öğrencilerin Twitter hesabı olanların sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanı ile olmayanların sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U=2258,000;p<0,05). Öğrencilerin Twitter hesabı olanların internet bağımlılığı puanı ile olmayanların internet bağımlılığı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U=2275,000;p<0,05). Araştırmaya katılan ergenlerin diğer sosyal medya hesabı olanların daha fazla online kalma isteği puanı ile olmayanların daha fazla online kalma isteği puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir

farklılık saptanmıştır ($U=2948,000$; $p<0,05$). Ergenlerin diğer sosyal medya hesabı kullanma durumu ile kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk ve internet bağımlılığı puanları arasında ise istatistiksel olarak farklılık saptanmamıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin internet/bilgisayar/tablet/akıllı telefon kullanım sıklığını nasıl değerlendirmelerine göre internet bağımlılığının ve alt boyutları arasında farklılığın saptanması için yapılan Kruskal-Wallis testi analizi sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. İnternet/bilgisayar/tablet/akıllı telefon kullanım sıklığının değerlendirilmesine göre internet bağımlılığı ölçeğinin Kruskal-Wallis testi sonuçları

		N	Ort±SS	Sıra ortalaması	X ²	p	Fark
Kontrol kaybı	1.Hiç	9	9,00±3,77	37,56	69,799	,000*	5>1,2,3,4
	2.Çok az	29	10,59±3,34	60,10			4>1,2,3
	3.Biraz	88	13,35±5,32	88,09			
	4.Fazla	57	17,93±5,85	130,96			
	5.Çok fazla	19	24,42±6,89	168,68			
Daha fazla online kalma isteği	1.Hiç	9	5,78±2,11	65,44	62,256	,000*	5>1,2,3,4
	2.Çok az	29	5,86±3,00	62,22			4>1,2,3
	3.Biraz	88	7,07±3,34	84,74			
	4.Fazla	57	10,75±4,60	132,13			
	5.Çok fazla	19	14,74±4,75	164,26			
Sosyal ilişkilerde olumsuzluk	1.Hiç	9	9,89±3,66	59,11	43,744	,000*	5>1,2,3,4
	2.Çok az	29	10,17±3,50	70,12			4>1,2,3
	3.Biraz	88	12,60±6,77	89,24			
	4.Fazla	57	16,18±6,86	124,92			
	5.Çok fazla	19	20,89±6,45	156,00			
İnternet bağımlılığı	1.Hiç	9	24,67±8,41	45,33	70,011	,000*	5>1,2,3,4
	2.Çok az	29	26,62±7,59	60,02			4>1,2,3
	3.Biraz	88	33,02±13,31	86,36			
	4.Fazla	57	44,86±14,73	132,41			
	5.Çok fazla	19	60,05±15,84	168,79			

* $p<0,05$;

Tablo 7 incelendiğinde; çalışmaya katılan ergenlerin internet/bilgisayar/tablet/akıllı telefon kullanım sıklığının değerlendirilmesine göre kontrol kaybı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($X^2=69,799$; $p<0,05$). Anlamlı bulunan değerler için farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden “Tukey” testi uygulanmış ve analiz sonucunda internet/ bilgisayar/ tablet/ akıllı telefon kullanım sıklığını çok fazla diyenlerin kontrol kaybı puanı hiç, çok az, biraz ve fazla diyenlere göre daha yüksek bulunmuştur. İnternet/bilgisayar/tablet/akıllı telefon kullanım sıklığını fazla diyenlerin kontrol kaybı puanlarının ise hiç, çok az ve biraz diyenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Öğrencilerin internet/bilgisayar/tablet/akıllı telefon kullanım sıklığını değerlendirmesine göre daha fazla online kalma isteği puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($X^2=62,256$; $p<0,05$). Hangi gruplar arasında farklılığın saptanması için Tukey testi uygulanmış ve analiz sonucunda ise kullanma sıklığı çok fazla diyenlerin kullanma

sıklığı hiç, çok az, biraz, ve fazla olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Kullanma sıklığı fazla diyenlerin kullanma sıklığı ise hiç, çok az ve biraz olanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin internet/bilgisayar/tablet/akıllı telefon kullanım sıklığını değerlendirmesine göre sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($X^2=43,744;p<0,05$). Hangi gruplar arasında farklılığın saptanması için Tukey testi uygulanmış ve analiz sonucunda ise kullanma sıklığı çok fazla diyenlerin kullanma sıklığı hiç, çok az, biraz ve fazla olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Kullanma sıklığı fazla diyenlerin kullanma sıklığı hiç, çok az ve biraz olanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin internet/bilgisayar/tablet/akıllı telefon kullanım sıklığını değerlendirmesine göre internet bağımlılığı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($X^2=70,011;p<0,05$). Hangi gruplar arasında farklılığın olduğunun saptanması için Tukey testi uygulanmış ve analiz sonucunda ise kullanma sıklığı çok fazla diyenlerin kullanma sıklığı hiç, çok az, biraz ve fazla olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Kullanma sıklığı fazla diyenlerin kullanma sıklığı ise hiç, çok az ve biraz olanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyet değişkenine göre öz-yeterlik ölçeği ve ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı fark olup olmadığını saptamak için yapılan Mann-Whitney U testi ile yaş ve devam edilen okul seviyesi değişkenine göre öz-yeterlik ve alt boyutları arasında anlamlı fark olup olmadığını saptamak için yapılan Kruskal-Wallis testi analiz sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Cinsiyete, yaş ve devam edilen okul seviyesine göre öz-yeterlik ölçeğinin istatistiksel analiz sonuçları

	Cinsiyet		Yaş		Okul Seviyesi	
	Kız:128		15 yaş:66		Lise1:85	
	Erkek:74		16 yaş:76		Lise2:55	
			17 yaş: 60		Lise3:62	
	<i>Mann-Whitney U Testi</i>		<i>Kruskal-Wallis Testi</i>		<i>Kruskal-Wallis Testi</i>	
	U	P	X²	P	X²	P
Akademik	4524,500	,596	1,063	,588	3,687	,158
Sosyal	4698,000	,924	,712	,700	1,606	,448
Duygusal	3858,000	,028*	,202	,904	,754	,686
Öz-yeterlik	4276,500	,251	,281	,869	,230	,891

*p<0,05

Tablo 8 incelendiğinde; öğrencilerin cinsiyeti ile akademik, sosyal ve öz-yeterlik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak cinsiyeti kız olanların duygusal puanı, erkek öğrencilerin duygusal puanına göre istatistiksel olarak anlamlı olarak düşük bulunmuştur ($U=3858,000;p<0,05$). Araştırmaya katılan ergenlerin yaşları ve

devam ettikleri okul seviyesi ile öz-yeterlik, akademik, sosyal ve duygusal öz-yeterlik alt puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan ergenlerin evde internet, akıllı telefon ve bilgisayar olup olmama durumuna göre öz-yeterlik ve alt boyutları arasında anlamlı fark olup olmadığını saptamak için yapılan t-testi ve Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Evde internet, akıllı telefon ve bilgisayar olup olmama durumuna göre öz-yeterlik ölçeğinin T-Testi ve Mann-Whitney U testi sonuçları

	Evde İnternet		Akıllı Telefon		Evde Bilgisayar	
	Var:116		Var:116		Var:125	
	Yok:86		Yok:86		Yok:77	
	<i>T Testi</i>		<i>T Testi/Mann-Whitney U Testi</i>		<i>T Testi/Mann-Whitney U Testi</i>	
	T	P	t/U	P	t/U	P
Akademik	-,477	,634	-,525/	,600	-1,742/	,083
Sosyal	,581	,562	1,061/	,290	-,358/	,720
Duygusal	-,007	,994	/4278,5	,722	/4612,5	,620
Öz-yeterlik	,057	,955	,337/	,736	-1,188/	,236

Tablo 9 incelendiğinde; öğrencilerin evlerinde internet olup olmama durumuna göre öz-yeterlik ölçeği genel, akademik, sosyal ve duygusal alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan ergenlerin akıllı telefon sahibi olup olmama durumuna göre öz-yeterlik genel, akademik ve sosyal alt boyut ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı fark olup olmadığını saptamak için t-testi, duygusal alt boyut ölçeğinde aldıkları puanlar arasında anlamlı fark olup olmadığını saptamak için ise Mann-Whitney U testi uygulanarak analizi yapılmış ve öğrencilerin akıllı telefon sahibi olup olmama durumuna göre öz-yeterlik, akademik, sosyal ve duygusal puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan ergenlerin evlerinde kendisinin de kullanabildiği bilgisayar olup olmama durumuna göre öz-yeterlik genel, akademik ve sosyal alt boyut ölçek puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını saptamak için t-testi, duygusal alt boyut ölçek puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını saptamak için ise Mann-Whitney U testi uygulanmış ve analiz sonucunda ergenlerin kendisinin de kullanabildiği bilgisayar olup olmama durumuna göre öz-yeterlik genel, akademik, sosyal ve duygusal alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan ergenlerin Facebook, Instagram, Twitter ve diğer sosyal medya hesabı olup olmama durumuna göre öz-yeterlik ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı fark olup olmadığını saptamak için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Facebook, İnstagram, Twitter ve diğer sosyal medya hesabı olup olmama durumuna göre öz-yeterlik ölçeğinin t testi ve Mann-Whitney U testi sonuçları

	Facebook		İnstagram		Twitter		Diğer Sos. Med.	
	<i>Var</i>	<i>81</i>	<i>Var</i>	<i>138</i>	<i>Var</i>	<i>38</i>	<i>Var</i>	<i>50</i>
	<i>Yok</i>	<i>121</i>	<i>Yok</i>	<i>64</i>	<i>Yok</i>	<i>164</i>	<i>Yok</i>	<i>152</i>
	U	P	U	P	t/U	P	t/U	P
Akademik	4599,500	,459	4194,000	,565	-,049/	,961	-,185/	,854
Sosyal	4407,000	,225	3450,000	,012*	1,746/	,082	/1,035	,302
Duygusal	4572,500	,420	3956,500	,234	/2238,0	,007*	,861/	,390
Öz-yeterlik	4395,500	,215	3669,000	,053	1,767/	,079	,736/	,462

*p<0,05;

Tablo 10 incelendiğinde ergenlerin facebook hesabı olup olmama durumuna göre öz-yeterlik genel, akademik, sosyal ve duygusal alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan ergenlerin İnstagram hesabı olanlar ile olmayanlar arasında öz-yeterlik genel, akademik ve duygusal alt boyut ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. İnstagram hesabı olanların sosyal alt boyut puanı aritmetik ortalaması, olmayanların aritmetik puan ortalamasına göre istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur (U=3450,000; p<0,05).

Araştırmaya katılan ergenlerin Twitter hesabı olup olmama durumuna göre öz-yeterlik genel, akademik ve sosyal ölçek puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını saptamak için t-testi, duygusal ölçek puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını saptamak için ise Mann-Whitney U testi kullanılmış ve analiz sonucunda Twitter hesabı olanlar ile olmayanlar arasında öz-yeterlik genel, akademik ve duygusal alt boyut ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak bir farklılık saptanmamıştır. Ergenlerin Twitter hesabı olanların duygusal puan aritmetik ortalaması ile olmayanların duygusal puan aritmetik ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U=2238,000;p<0,05).

Araştırmaya katılan ergenlerin diğer sosyal medya hesabı olup olmama durumuna göre öz-yeterlik ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı fark olup olmadığını saptamak için t testi ve Mann-Whitney U testi yapılmış ve ergenlerin diğer sosyal medya hesabı olup olmama durumuna göre öz-yeterlik genel, akademik, sosyal ve duygusal alt boyut ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma kapsamında ergenlerin internet bağımlılığının öz-yeterliğe etkisi; internet bağımlılığı ve öz-yeterliğin cinsiyet, yaş, devam edilen okul seviyesi, sosyal medya hesabı

olma durumları, bilgisayar, internet ve akıllı telefon sahibi olma durumları, dijital araçları kullanım sıklıkları açısından istatistiksel analizleri yapılmıştır.

Araştırmaya katılan ergenlere ilişkin demografik bilgiler Tablo 2’de incelendiğinde; %57,4’ünün evinde internet olan öğrencilerin %68,3’ünün akıllı telefon, %61,9’unun ise kendilerinin de kullandıkları bir bilgisayarları bulunmaktadır. İstatistiklerde nüfusun %72’sinin internet, %63’ünün aktif sosyal medya kullanıcısı olduğu belirlenmiştir (TÜİK, 2018). TÜİK verilerine göre hanelerin % 83,8’inde internet olduğu, son 10 yılda internet ve bilgisayar kullanımının her yaş grubunda arttığı, internetin kullanım amacında birinci sırada sosyal medya olduğu belirlenmiştir (TÜİK, 2018). Öğrencilerin %40,1’i Facebook, %68,3’ü Instagram, %18,8’i Twitter ve %24,8’i ise diğer sosyal medya hesaplarını kullanmaktadırlar. Yapılan araştırmalar Türkiye’de en fazla kullanılan sosyal medya hesaplarının sırasıyla Youtube, Instagram, Facebook, Twitter ve diğer sosyal medya araçlarının olduğu belirlenmiştir (Anonim, 2019). Öğrencilerin internet/bilgisayar/tablet/akıllı telefon kullanım sıklıklarını ise %4,5’i hiç, %14,4’ü çok az, %43,6’sı biraz, %28,2’si fazla ve %9,4’ü çok fazla şeklindedir. Chou ve Hsiao tarafından yapılan çalışmada bağımlı olan ergenlerin bağımlı olmayanlara göre çevrim içi kalma sürelerinin üç kat daha fazla olduğu, en fazla zamanı oyun, mail ve mesajlaşmaya ayırdıkları belirlenmiştir (Chou & Hsiao, 2000). Bağımlı grubun interneti tatmin edici, ilginç, interaktif ve eğlenceli buldukları, internetin kendi yaptıkları çalışmalar ve günlük yaşam üzerindeki etkilerini, bağımlı olmayan bireylere kıyasla daha olumsuz olarak nitelendirdikleri tespit edilmiştir. Niemz ve arkadaşlarının yaptıkları çalışma sonucunda araştırmaya katılan kişilerde patolojik internet kullanımının % 18,3 olduğu belirlenmiştir (Niemz, Griffiths & Banyard, 2005). Bunun yanında akademik, sosyal ve kişilerarası ilişkilerinde bağımlı bireylerin bağımlı olmayan bireylere kıyasla daha fazla problem yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca patolojik internet kullanıcılarının özgüvenlerinin daha düşük olduğu da tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular Tablo 3’de incelendiğinde araştırmaya katılan ergenlerin internet bağımlılığı ölçeği puanları ile öz-yeterlik ölçekleri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Çetinkaya yaptığı çalışmada internet bağımlılığı ile öz-yeterlik arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmediğini belirtmiştir (Çetinkaya, 2013). İnternet bağımlılığı ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde; ergenlerin internet bağımlılığı ile kontrol kaybı ve daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk arasında pozitif yönlü ve çok kuvvetli bir ilişki olduğu belirlenmiş ve bu durum beklenen bir sonuç olarak değerlendirilmiştir. Lin ve Tsai yaptıkları çalışmada ergenlerin yüzde 17’sinin internet bağımlılığı belirtisi gösterdiği, bağımlılık belirtisi gösteren bu grubun

bağımlı olmayan bireylere kıyasla internete daha çok duygulanım arayışı ve utangaçlıktan kurtulma nedenleri ile girdikleri, sosyal utangaçlığın internet bağımlılığını körükleyen bir etken olduğu belirlenmiştir (Lin & Tsai, 2002). Young, bağımlı kullanıcılarda internet kullanımının, diğer bağımlılık türlerinde olduğu gibi uyku düzeninin bozulması, fiziksel yorgunluk gibi kişisel, ailevi ve mesleki problemlere yol açtığını tespit etmiştir (Young, 1998). Ayrıca aşırı internet kullanımının öğrencilerde önemli akademik sorunlara neden olabildiği bildirilmiştir.

Yapılan analizler Tablo 4’de incelendiğinde öğrencilerin yaşları, devam ettikleri okul seviyeleri ve facebook hesabı olma durumları ile internet bağımlılıkları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemekle birlikte, erkek öğrencilerin sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanları aritmetik ortalamalarının, kız öğrencilere göre; evlerinde internet ve bilgisayar olanların kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk, internet bağımlılık düzeylerinin olmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Evde doğrudan internet ve bilgisayar kullanımının olması ulaşılabilirlik dikkate alındığında ergenlerde çeşitli olumsuz durumları etkileyen ve destekleyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Instagram ve Twitter hesabı olanların kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk ve internet bağımlılık puanlarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin yaşları, devam ettikleri okul seviyesi, evlerinde internet olma, akıllı telefon sahibi olma, bilgisayarı olma, Facebook hesabı olma durumları ile öz-yeterlikleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmamıştır. Kız öğrencilerin duygusal puan ortalamalarının erkek öğrencilere göre daha düşük, Instagram ve Twitter hesabı olanların duygusal puan aritmetik ortalamasının ise olmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre internet bağımlılığı, kontrol kaybı ve daha fazla online kalma isteği aritmetik ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmazken sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Erkek öğrencilerin sosyal ilişkilerde olumsuzluk aritmetik ortalaması, kızların aritmetik ortalamasına göre daha yüksektir. Sally, Hong Kong’lu öğrenciler arasında internet bağımlılığının en önemli iki belirleyicisinin akademik performans ve cinsiyet olduğu belirtilmiştir (Sally, 2006). Çavuş ve arkadaşları, üniversite öğrencilerinin bilgisayar oyunlarına bağımlılık düzeylerini inceledikleri çalışmalarında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre bağımlılık seviyelerinin daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir (Çavuş, Ayhan & Tuncer, 2016). Bazı çalışmalarda ise bu bulguların tersine rastlanmaktadır. Balcı ve Gülnar, öğrencilerin internet bağımlılıklarının profilini araştırdıkları çalışmalarında öğrencilerin cinsiyetleri ile internet bağımlılıkları arasında istatistiksel bir anlamlılık

saptamamışlardır (Balcı & Gülnar, 2009). Şahin, öğrencilerdeki internet bağımlılık durumlarını cinsiyet yönünden incelendiğinde kız ve erkek çocuklar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığını saptanmıştır (Şahin, 2011). Bunun yanında Bacchini ve Magliula yaptıkları çalışmalarında ergenlik döneminde kızların duygusal öz-yeterliklerinin düşük olduğu belirlenmiş ve bu durum ergenlik döneminde kızların stres düzeyinin erkeklerle oranla daha yüksek olması ile ilişkilendirilmiş ve eğitim sürecindeki çeşitli unsurların erkeklerde duyguları kontrol etme kapasitesini güçlendirmeye, kızlarda ise duyguları özgürce ifade etmeye izin verici yönde olduğu bildirilmiştir (Bacchini & Magliula, 2003). Öğrencilerin yaşlarına göre internet bağımlılığı, kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Benzer şekilde Koçer, üniversite öğrencilerinin yaşları ile internet ve sosyal medya kullanımı arasında herhangi bir farklılık saptamamıştır (Koçer, 2012). Öğrencilerin devam ettikleri okul seviyesine göre internet bağımlılığı, kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Günüç, Türkiye'deki internet bağımlılığı profilini betimlemeyi amaçlayan çalışmasında ortaöğretim kademesinden 9, 10, 11 ve 12. sınıflara ulaşmış ve en yüksek bağımlılık düzeyini 9. sınıflarda tespit etmiştir (Günüç, 2009). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri sınıf seviyelerine göre; hem 9. sınıf hem de 10. sınıftaki öğrencilerin bağımlılık puanlarının, 11. sınıf öğrencilerinin puanından daha yüksek olduğu ortaya konmuştur (Yılmaz, Şahi, Haseki & Erol, 2014). Sağiroğlu yaptığı çalışmada literatürle uyumlu olarak çocukların sınıf düzeyleri ve yaşları arttıkça internet kullanım sürelerinin arttığı bulunmuştur (Sağiroğlu, 2015).

Tablo 5 incelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin evlerinde internet olup olmama durumuna göre kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk, internet bağımlılığı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. İnternetin her evde bulunması ve ergenler açısından erişim kolaylığı ve ebeveyn denetiminin zorluğu gibi unsurlar dikkate alındığında internet bağımlılığını çeşitli boyutlarda arttırması beklenen bir durum olarak değerlendirilmiştir. Evlerinde internet olanların kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk, internet bağımlılığı aritmetik ortalaması, evlerinde internet olmayanların aritmetik ortalamasından daha yüksektir. Batıgün ve Kılıç, yaptıkları çalışmada interneti evde bağlanma oranının % 73.3 olduğunu tespit etmiştir (Batıgün & Kılıç, 2011). Farklı çalışmalarda evlerinde internet bağlantısı olan öğrencilerin internet bağımlılığına daha fazla yatkınlık gösterdiği, üniversite öğrencilerinin % 49.4'ünün

internete evden bağlandıklarını tespit ederken, tıp fakültesi öğrencilerinde bu oran % 36.6 olarak belirlenmiştir (Özcan & Buzlu, 2005; Oğuz, Zayim, Özel & Saka, 2008; Şahin, 2011).

Öğrencilerin akıllı telefonlarının olup olmama durumuna göre daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanları arasında farklılık bulunmazken, akıllı telefonu olanların kontrol kaybı puanı ile olmayanların kontrol kaybı puanı ile internet bağımlılığı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum akıllı telefonların ergenlerin her an bu araçla birlikte olması ile ilişkilendirilmiştir. Dünyada ve Türkiye’de internet ve sosyal medya kullanımına yönelik yapılan araştırmalarda 2017 yılı verilerine göre Türkiye’de 48 milyon kişinin aktif sosyal medya kullanıcısı olduğu ve bunun toplam nüfusun % 60’ına karşılık geldiği, aktif sosyal medya kullanıcılarının ise 42 milyonunun yani toplam nüfusun % 52’sinin akıllı cep telefonu üzerinden sosyal medyayı kullandıkları belirlenmiştir (TÜİK, 2018). Öğrencilerin evlerinde bilgisayar olanların kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği sosyal ilişkilerde olumsuzluk ve internet bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Öğrencilerin evlerinde bilgisayar olanların kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği sosyal ilişkilerde olumsuzluk ve internet bağımlılığı puan ortalamaları olmayanlara göre daha yüksektir. Oğuz ve arkadaşları yaptıkları çalışmada, yaşadığı yerde bilgisayar olan öğrencilerin ölçek toplam puanlarının daha yüksek olduğunu ve bağımlılık potansiyeline sahip olabileceğini saptamışlardır (Oğuz, Zayim, Özel & Saka, 2008).

Tablo 6 incelendiğinde; Facebook hesabı olanlar ile olmayanlar arasında internet bağımlılığı, kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Öğrencilerin Instagram hesabı olanların kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk ve internet bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Öğrencilerin instagram hesabı olanların kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği sosyal ilişkilerde olumsuzluk ve internet bağımlılığı puanı olmayanlara göre daha yüksektir. Bu durum instagram kullanımının gençler arasında birbirini anlık takip açısından önemli bir araç olmasının yanında son yıllarda en fazla artış gösteren sosyal medya aracı olması ile ilişkilendirilmiştir. Öğrencilerin twitter hesabı olanların kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk ve internet bağımlılığı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmış, twitter hesabı olma ile daha fazla online kalma isteği arasında istatistiksel olarak önemli bir fark saptanmamıştır. Öğrencilerin twitter hesabı olanların kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk ve internet bağımlılığı puanları olmayanlara göre daha yüksektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin diğer sosyal hesabı olmaları ile daha fazla online

kalma isteği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmış, diğer sosyal hesabi olma durumu ile kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk ve internet bağımlılığı arasında önemli bir fark tespit edilmemiştir. Digital 2019 in Turkey araştırması sonuçlarına göre Türkiye’de instagram kullanımını % 88 ile en fazla kullanılan sosyal medya hesapları içerisinde ikinci sırada yer alırken, twitter ise % 58 ile en fazla kullanılan beşinci sosyal medya aracı olarak belirlenmiştir. Aynı araştırmanın önceki yıllara yapılan kıyaslarında özellikle instagram kullanıcılarında önemli artışlar olduğu belirlenmiştir (TÜİK, 2018).

Tablo 7’de öğrencilerin internet/bilgisayar/tablet/akıllı telefon kullanım sıklığını nasıl değerlendirdikleri ile kontrol kaybı, daha fazla online olma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk, internet bağımlılıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Kullanım sıklığının fazla olduğunu söyleyen bireylerde kontrol kaybı, daha fazla online olma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk durumlarının ortaya çıkması beklenen bir durum olarak değerlendirilebilir. Johansson ve Göttestam internet kullanım sıklığı ve internet kullanım amaçlarının internet bağımlılığını belirleyen temel değişkenlerden olduğunu bulmuşlardır (Şahib, 2011). Altıntaş ve Öztapak, ortaokul çağındaki öğrencilerin problemleri internet kullanım davranışları ile anne babalarının tutumları arasındaki ilişkileri inceledikleri çalışmalarında; interneti problemleri kullanım ile çocuğun cinsiyeti, ebeveynlerin öğrenim durumu, hane geliri, annenin çalışma durumu ve çocuğun kişisel bilgisayarının olup olmaması durumları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir (Altıntaş & Öztapak, 2016). Çocuğun kendisine ait bir odaya sahip olma durumu, internet erişimi sağlanan tablet, bilgisayar ve akıllı cep telefonuna sahip olma durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir. Güllü ve Ceylan’da yaptıkları çalışmada akıllı cep telefonu kullananların problemleri internet kullanım düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit edilmişlerdir (Güllü & Ceylan, 2017).

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyeti ile akademik, sosyal ve öz-yeterlik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmazken, duygusal puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. Kız öğrencilerin duygusal puan ortalamaları erkek öğrencilere göre daha düşüktür. Bu durum ergenlik döneminde kız ve erkek çocuklar arasındaki duygusal farklılık dikkate alındığında beklenen bir durum olarak değerlendirilmiştir. Öz-yeterlikleri farklı ergenlerin psikolojik semptomlarının incelendiği çalışmada akademik ve sosyal öz-yeterlik bakımından kızların erkeklerden daha yüksek olduğu, duygusal öz-yeterlikler açısından ise erkeklerin kızlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bir başka çalışmada ise öğrenim gördükleri okul türünün ergenlerin duygusal öz-yeterlik puan ortalamaları üzerinde etkili olduğu saptanmıştır (Bağatarhan & Siyez, 2018;

Sençer, 1989; Seçer, 2017). Yapılan bir başka çalışmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre eğitsel öz-yeterlik algılarının istatistiksel olarak farklılık göstermediği, öğrencilerin cinsiyetleri ile akademik öz-yeterlik algılarının ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığı olduğu belirlenmiştir (Kabaran, Altuntaş & Göçen Kabaran, 2016). Bunun yanında Bandura ve arkadaşları akademik öz-yeterliğin problem davranışları anlamlı düzeyde yordadığını ve problem davranışlar üzerinde önemli rol oynadığını belirtmiştir (Bandura, Pastorelli, Barbaronelli & Caprara, 1999). Caprara ve arkadaşları ise ergenlerde öz-yeterliğin cinsiyet fark etmeksizin risk davranışlarının azaltılmasında ve sosyal becerilerin gelişiminde önemli bir faktör olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymuşlardır (Caprara, Vecchione, Alessandri, Gerbino & Barbaranelli, 2011).

Tablo 8’de öğrencilerin yaşları ile öz-yeterlik, akademik, sosyal ve duygusal puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Buna karşın öz-yeterlikleri farklı ergenlerin psikolojik semptomlarının incelendiği çalışmada ergenlerde akademik, sosyal, duygusal ve genel öz-yeterliğin yaşa göre anlamlı farklılık olduğu saptanmış olup 12 yaş grubundaki ergenlerin bu anlamda diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek öz yeterlik puanı aldığı belirlenmiştir (Ceylan, 2013).

Tablo 10 incelendiğinde; öğrencilerin Instagram hesabı olanlar ile olmayanlar arasında öz-yeterliğin sosyal alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanırken, öz-yeterlik, akademik ve duygusal ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak önemli bir farklılık tespit edilmemiştir. Twitter hesabı olanlar ile olmayanlar arasında duygusal alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilirken, akademik, sosyal ve öz-yeterlik puanları arasında istatistiksel olarak bir farklılık saptanmamıştır. Öğrencilerin Twitter hesabı olanların duygusal puan aritmetik ortalaması olmayanlara göre daha yüksektir. Öğrencilerin diğer sosyal medya hesabı olup olmama durumuna göre öz-yeterlik, akademik, sosyal ve duygusal alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Benzer şekilde bir başka çalışmada ise interneti daha çok film izlemek, ders çalışmak, güncel haberleri takip etmek, sosyal paylaşım sitelerinde gezinmek veya yeni bilgiler edinmek amaçlı kullanmanın, öğrencilerin öz-yeterlik düzeylerinde olumlu veya olumsuz herhangi bir etki yaratmadıkları tespit edilmiştir (Beşerer, 2014). Digital 2019 Türkiye istatistiklerine göre; nüfusun %72’sini oluşturan 59.36 milyon internet kullanıcısı, %63’ünü oluşturan 52 milyon aktif sosyal medya kullanıcısı olduğu belirlenmiştir. En fazla kullanılan sosyal medya hesaplarının sırasıyla Youtube (%92), Instagram (%84), Facebook (%82), Twitter (%58)ve diğer sosyal medya araçlarının geldiği belirlenmiştir (Anonim, 2019).

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde internet, bilgisayar, sosyal medya araçları gibi dijital teknoloji ve onun ürünlerindeki kullanımın ergenler arasında yüksek oranda olduğu belirlenmiştir. Dijital teknolojinin sabit ve mobil halde yaşamın her alanına girdiği ve ergenlerin bu teknolojiyi ağırlıklı olarak sosyal medya araçlarına erişimde kullandıkları belirlenmiştir. İnternet bağımlılığı ölçeği ile öz-yeterlik ölçeği toplam puanları arasında doğrudan bir ilişki tespit edilmemiştir. Ancak alt boyutlarda ilişki olan durumlar ve bu ölçeklerin toplam puanlarını ve alt boyut puanlarını etkileyen çeşitli değişkenlerin olduğu (cinsiyet, teknolojik araçların ve internetin ev içerisinde varlığı, sosyal medya hesaplarının kullanımı gibi) belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulabilir;

- Teknolojinin geldiği seviye, günlük yaşamda insanların internet ve bilgisayar teknolojisini kullanım sıklıkları dikkate alınarak çocuklarda dijital okur-yazarlık ve internet güvenliği konularında erken dönemden itibaren eğitim almaları önemlidir.
- Ergenlik döneminde oto kontrolün zor olduğu dikkate alınarak aileler tarafından çocukların internet kullanımlarının denetim altında tutulması yararlı olabilir.
- Ergenlere yönelik teknolojinin kullanımı konusunda farkındalık ve tarama çalışmaları yapılabilir.
- Ailelerin ve öğretmenlerin teknolojinin kullanımı ve denetimi konusunda farkındalıklarının artırılması önemlidir.
- Yapılacak çalışmalarda ergenlerin internet ve dijital araçları kullanım oranlarını etkileyen unsurların araştırılması yararlı olabilir.
- Ergenlerin internet bağımlılığından korunabilmeleri ve öz-yeterliklerini geliştirebilmeleri açısından sportif ve sanatsal faaliyetlere yönlendirilmeleri önemlidir.

İnternet bağımlılığı ile ergenlerin diğer özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi, yapılacak araştırmalarda bağımlılık türleri ve alt boyutları arasındaki ilişkilerin incelenmesi yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Altıntaş S, Öztapak M. Ortaokul Öğrencilerinin Problemlerini İnternet Kullanımları ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Eğitim Bilimleri Dergisi: Teori ve Uygulama*, 2016; 7(13):109-128.
- Anonim, (2019). <https://dijilopedi.com/2019-turkiye-internet-kullanim-ve-sosyal-medya-istatistikleri/>.
- Avcı M. Ergenlikte toplumsal uyum sorunları, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2016; 7(1):39-64.
- Bacchini D, Magliulo F. Self-image and perceived self-efficacy during adolescence, *Journal of Youth and Adolescence*, 2003;32(5):337-49.

- Bağatarhan T. & Siyez D.M. Ergenlik döneminde internet bağımlılığını önleme programları: Sistematik gözden geçirme, *ADDICTA: The Turkish Journal on Addictions*, 2017;4(2):243-65.
- Balcı Ş & Gülnar B. Üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve internet bağımlılarının profili, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 2009;6(1):5-22.
- Bandura A, Pastorelli C, Barbaranelli C, Caprara GV. Self-efficacy pathways to childhood depression, *Journal of Personality and Social Psychology*, 1999;76(2):258.
- Batıgün AD, Kılıç N. İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler, *Türk Psikoloji Dergisi*, 2011;26(67):1-10.
- Bayhan P, Işıtan S. Ergenlik döneminde ilişkiler: akran ve romantik ilişkilere genel bakış, *Aile ve Toplum Dergisi*, 2010;5(20):33-44.
- Caprara GV, Vecchione M, Alessandri G, Gerbino M, Barbaranelli C. The contribution of personality traits and self-efficacy beliefs to academic achievement: A longitudinal study, *British Journal of Educational Psychology*, 2011;81(1):78-96.
- Ceylan İ. Ergenlerin benlik saygısı ve duygusal öz-yeterlik düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2013.
- Chou C, Hsiao MC. Internet addiction, usage, gratification, and pleasure experience: the Taiwan college students' case, *Computers & Education*, 2000;35(1): 65-80.
- Çankaya ZC, Meydan B. Ergenlik döneminde mutluluk ve Umut, *Electronic Journal of Social Sciences*, 2008; 17(65):207-22.
- Çavuş S, Ayhan B, Tuncer M. Bilgisayar oyunları ve bağımlılık: üniversite öğrencileri üzerine bir alan araştırması, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2016;43:267-89.
- Çetinkaya M. İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2013.
- Dilekmen M, Ada Ş. Öğrenmede güdülenme, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2005;11:113-23.
- Ertem Ü, Yazıcı S. Ergenlik döneminde psiko-sosyal sorunlar ve depresyon, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2006;9(9):7-12.
- Ertürk M. Üniversitelerde görev yapan öğretim elemanlarının genel özyeterlik düzeylerinin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.
- Esen E. Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir, 2010.
- Eskin M, Ertekin K, Harlak H, Dereboy Ç. Lise öğrencisi ergenlerde depresyonun yaygınlığı ve ilişkili olduğu etmenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2008;19(4):382-9.
- Göksu O. Ergenlik döneminde psikolojik sağlık ve dindarlık ilişkisi, *Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Selçuk Üniversitesi, Konya*, 2011.
- Güllü A, Ceyhan A.A. Ergenlerde internet ve problemlerle internet kullanım davranışlarının incelenmesi, *ADDICTA: The Turkish Journal On Addictions*, 2017;4(1):75-117.
- Günüç S, Kayri M. Türkiye'de internet bağımlılık profili ve internet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik güvenilirlik çalışması, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2010;39:220-32.
- Gürsu O. Ergenlik döneminde psikolojik sağlık ve dindarlık ilişkisi. *Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Psikolojisi Bilim Dalı, Konya*, 2011.

- Güven İS, Güçray S. Ergenlerin psikolojik belirtileri ve genel sağlık örüntüleri, *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2009; 30(30):119-36.
- Kabaran H, Altıntaş S, Göçen Kabaran G. Öğretmen adaylarının eğitsel internet kullanım öz-yeterlik inançları ile akademik öz-yeterlik inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 2016;2(2):1-29.
- Kartopu S. Üniversite öğrencilerinin öz yeterlilik ve kimlik duygusu kazanım düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi: Gümüşhane Üniversitesi örneği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2016; 6(45):480-500.
- Koç, M. Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2004;1(17):231-8.
- Koçer M. Erciyes Üniversitesi öğrencilerinin internet ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları, *Akdeniz İletişim Dergisi*, 2012;(18):70-86.
- Lin SS, Tsai CC. Sensation seeking and internet dependence of Taiwanese high school adolescents, *Computers in Human Behavior*, 2002;18(4):11-26.
- Niemz K, Griffiths M, Banyard P. Prevalence of Pathological Internet Use among University Students and Correlations with Self- Esteem, the General Health Questionnaire (GHQ), and Disinhibition, *CyberPsychology & Behavior*, 2005;8(6):562-70.
- Oğuz B, Zayim N, Özel D, Saka O. Tıp öğrencilerinin internette bilişsel durumları. http://ab.org.tr/ab08/kitap/Bildiriler/Oguz_Zayim_Ozel_Saka_AB08.pdf (09.08.2018).
- Özcan N, Buzlu S. Problemler internet kullanımını belirlemede yardımcı bir araç: "internet bilişsel durum ölçeği"nin üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenirliği, *Bağımlılık Dergisi*, 2005;6(1):19-26.
- Özudoğru Erdoğan H.N. Ergenlik döneminin dini ve toplumsal gelişimi, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2014;14(1):153-65.
- Parlaz, A.E, Tekgül N, Karademirci E, Öngel K. Ergenlik dönemi: Fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci, *Turkish Family Physician*, 2012;3(4):10-7.
- Sağıroğlu N. İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin günlük internet kullanım şekillerinin okul başarılarıyla ilişkisi. *Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.*
- Sally L.P. Prediction of internet addiction for undergraduates in hong kong, baptist university, Hong Kong, *UMI Dissertation Information Service*, 2006.
- Seçer İ. SPSS ve LISREL ile Pratik Veri Analizi Analiz ve Raporlaştırma, Anı Yayınları. Ankara, 2017.
- Sencer M. Toplum Bilimlerinde Yöntem, Beta Basım. İstanbul, 1989.
- Şahin M. İlköğretim okulu öğrencilerindeki internet bağımlılığı. *Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.*
- Şahin Ş, Özçelik Ç. Ergenlik dönemi ve sosyalleşme, *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 2016;5(1):42-9.
- Tamur Gürol D, Ögel K. Aile, <http://www.ogelk.net/Dosyadepo/aile.pdf> (17.08.2018).
- Turanalp M.F. İnternetin ergenlere olumsuz etkileri üzerine din eğitimi temelli bir yaklaşım, *Marife, Yaz 2016*; 16(1):111-131.
- Türkiye'nin İnternet Kullanım Alışkanlıkları - TÜİK 2018. Güvenliweb. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 08 06 2019.] <https://www.guvenliweb.org.tr/haber-detay/turkiyenin-internet-kullanim-aliskanliklari-tuik-2018>.

Yıldırım F, İlhan İ.Ö. Genel Özyeterlilik Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenilirlik çalışması, Türk Psikiyatri Dergisi, 2010;21(4):301-8.

Yılmaz E, Şahin YL, Haseki Hİ, Erol O. Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Balıkesir ili örneği, Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2014;4(1):133-44.

Yılmazsoy B, Kahraman M. Uzaktan eğitim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin incelenmesi, Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 2017;3(4):9-29.

Young K.S. Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder, Cyberpsychology & Behavior, 1998; 1(3):237-44.